

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,353 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่าง 309 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้บริหารโรงเรียนในแต่ละอำเภอ และใช้การสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีการจับสลาก
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบปลายเปิด
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การส่งแบบสอบถามได้ขอความร่วมมือจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ จัดส่งให้ การรับคืน ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนทางไปรษณีย์และผู้วิจัยขอรับกลับคืนด้วยตนเอง
5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ระหว่าง 11 - 15 ปี

ตอนที่ 2 การพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่ผู้บริหารโรงเรียนระดับสูงสุดและรองลงมา มีดังนี้

1. การสำรวจและประเมินตนเอง

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้ดำเนินการสำรวจและประเมินตนเอง โดยวิธีรับฟังข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงาน การสังเกตตนเองจากการปฏิบัติงาน และการเปรียบเทียบตนเองกับผู้บริหารอื่น ในเรื่องผลจากการสำรวจและประเมินตนเองเห็นว่า ทำให้รู้ถึงจุดด้อยของตนเองและผลการปฏิบัติงานที่ควรได้รับการแก้ไข การนำผลการสำรวจและประเมินตนเองไปใช้เพื่อการแก้ไขและปรับปรุงตนเองนั้นพบว่า อยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้ศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน ประเภทเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่ได้ศึกษา ได้แก่ คู่มือการปฏิบัติงานหรือคู่มือการบริหารงาน กฎหมายและระเบียบปฏิบัติ เอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่ศึกษาได้ รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมและได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน คือ ได้รับความรู้ความเข้าใจในการบริหารงาน และช่วยเพิ่มพูนทักษะในการบริหารงานและเห็นว่าการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานได้รับประโยชน์ในระดับมาก

3. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ โดยสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก ชมรมครูประถมศึกษาอำเภอ และสมาคมครูประถมศึกษาจังหวัด ลักษณะการเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้เข้าร่วมงานหรือกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรวิชาชีพได้จัดขึ้น และ ได้เข้าร่วมประชุมที่องค์กรวิชาชีพได้จัดขึ้น ประโยชน์ที่ได้

รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ คือได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารและได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการศึกษามากขึ้น และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพในระดับมาก

4. การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้แสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยสนใจและแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ สิ่งที่ได้ปฏิบัติจากการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอและแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการบริหาร ประโยชน์ที่ได้รับจากการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนคือได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องราวต่างๆ ทันเหตุการณ์ และได้รับความรู้เพื่อใช้ในการบริหารงานและพัฒนาผู้ร่วมงาน และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในระดับมาก

5. การศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่ได้ศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้ศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการระบุว่า ได้ศึกษาค้นคว้าจากบุคคลที่มีความรู้ นักวิชาการและห้องสมุดหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ ประเภทผลงานทางวิชาการที่ได้จัดทำ ได้แก่ รายงานผลการปฏิบัติงานและรายงานการศึกษาค้นคว้า มีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการโดยการจัดทำแผ่นพับ จุลสาร และบรรยายทางวิชาการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการคือได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นในการบริหารและมีความมั่นใจในการบริหารงานมากขึ้น และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการในระดับมาก

6. การศึกษาต่อ

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ในระหว่างดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ศึกษาต่อ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้ศึกษาต่อ ระบุว่า ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท ในประเภทภาคนอกเวลาไม่ใช้เวลาราชการและภาคปกติภายในประเทศ การพิจารณาในการเข้าศึกษาต่อของผู้บริหารโรงเรียนพิจารณาจากประโยชน์ที่จะได้รับทั้งด้านส่วนตัวและความก้าวหน้าทางวิชาชีพและสาขาวิชาตรงตามสายงานที่ปฏิบัติ ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาต่อ คือ ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆเพิ่มขึ้น และทำให้มีความมั่นใจในการบริหารงานมากขึ้น และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการศึกษาต่อในระดับมาก

7. การศึกษาดูงาน

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้ไปศึกษาดูงานนอกเหนือจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ไปศึกษาดูงาน หน่วยงานที่ผู้บริหารไปศึกษาดูงาน ได้แก่ โรงเรียนดีเด่นและโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในการไปศึกษาดูงานพิจารณาจากความต้องการปรับปรุงตนเองและความต้องการแก้ไขการบริหารงาน ขั้นตอนที่ได้ดำเนินการในการไปศึกษาดูงาน ได้กำหนดวัตถุประสงค์การไปศึกษาดูงานและประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน คือ ได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการบริหาร และเกิดความคิดสร้างสรรค์และเทคนิควิธีการใหม่ๆ ในการบริหาร และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการศึกษาดูงานในระดับมาก

8. การเข้ารับการฝึกอบรม

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้เข้ารับการฝึกอบรมนอกเหนือจากหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้เข้ารับการฝึกอบรม โดยการเข้ารับการฝึกอบรมที่จัดโดยโรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษาอื่นสังกัด สปช. การพิจารณาในการเข้ารับการฝึกอบรมพิจารณาจาก หลักสูตรการฝึกอบรมเหมาะสมกับความต้องการ และระยะเวลาที่เข้ารับการฝึกอบรมไม่เสียเวลาในการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีการฝึกอบรมที่หน่วยงานใช้ในการเข้ารับการฝึกอบรมของผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยายและฝึกปฏิบัติ การประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรม คือ ได้รับความรู้ด้านการบริหาร ด้านวิชาการ และการพัฒนาทักษะความชำนาญด้านการบริหาร และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากเข้ารับการฝึกอบรมในระดับมาก

9. การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า ได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการนอกเหนือจากต้นสังกัดจัดให้เข้าร่วมประชุมสัมมนา ด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนาที่จัดโดยโรงเรียนและหน่วยงานอื่นสังกัด สปช. การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการจะเข้าร่วมในฐานะเป็นสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาและเป็นคณะจัดดำเนินการประชุมสัมมนา กิจกรรมในการประชุมสัมมนาทางวิชาการที่เข้าร่วมเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และการรับฟังการบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ คือ ได้รับความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์เพิ่มขึ้น และได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการในระดับมาก

10. การพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ

ผู้บริหารโรงเรียนเกือบทั้งหมดระบุว่า ได้ดำเนินการพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ นอกเหนือจาก 9 วิธีที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยใช้วิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นแบบกันเองกับผู้บริหารอื่นและการพบปะสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ ได้แก่ เวลาที่เอื้ออำนวยต่อการให้โอกาสในการพัฒนาตนเองและมีแหล่งวิทยากรสำหรับศึกษาค้นคว้า ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ คือ ได้รับความรู้ด้านวิชาการ การบริหาร และด้านทักษะการบริหารงาน และเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ ในระดับมาก

ตอนที่ 3 ปัญหาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผู้บริหารโรงเรียนระดับสูงสุดและรองลงมาในแต่ละวิธี มีดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการสำรวจและประเมินตนเอง
ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา การสำรวจและประเมินตนเองขาดความต่อเนื่อง และผลการประเมินจากผู้อื่นเพื่อนำมาประเมินตนเองมีน้อย
2. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน
ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา ขาดข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่จำเป็นต้องมีและศึกษา และการไม่มีเวลาและโอกาสในการศึกษาอย่างจริงจัง
3. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ
ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา การดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพไม่ต่อเนื่อง และขาดการสนับสนุน ส่งเสริมในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ
4. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน
ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา เวลาและโอกาสของตนเองยังไม่เอื้อต่อการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และขาดทักษะในการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ประโยชน์
5. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ
ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา การไม่มีงบประมาณสนับสนุนการจัดทำเอกสาร และขาดแหล่งวิทยากรเพื่อการศึกษา ค้นคว้า

6. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อ ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา ค่าใช้จ่ายในการศึกษายังไม่พอเพียง และขาดขวัญกำลังใจเพราะไม่ได้เลื่อนขั้นเงินเดือนในระหว่างศึกษาต่อ

7. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาดูงาน ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา ขาดงบประมาณสนับสนุนในการไปศึกษาดูงาน และขาดข้อมูลหน่วยงานหรือสถานประกอบการที่ควรไปศึกษาดูงาน

8. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการเข้ารับการฝึกอบรม ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา ระยะเวลา โอกาสไม่เอื้ออำนวยให้เข้ารับการฝึกอบรม และขาดข้อมูลหรือการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับหน่วยงานที่จัดฝึกอบรม

9. ปัญหาการพัฒนาตนเองด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนระบุว่า มีปัญหา โรงเรียนหรือหน่วยงานต่างๆ จัดการประชุมสัมมนาทางวิชาการน้อยครั้ง และการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการยังไม่ตรงตามความต้องการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ ดังนี้

การสำรวจและประเมินตนเอง จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการสำรวจและประเมินตนเอง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สมบูรณ์ พรธนาภพ (2521: 246) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องประเมินตนเองอยู่เสมอ และตรงกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534:13) ที่ได้เสนอแนะไว้ว่า ในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรได้พิจารณาตนเองโดยการสำรวจและประเมินตนเอง ผู้วิจัยเห็นว่า การสำรวจและประเมินตนเองเป็นวิธีการที่สำคัญ เพราะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าใจในตนเองรู้ถึงจุดที่ต้องพัฒนา และสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล การสำรวจตนเองอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในการสำรวจและประเมินตนเองผู้บริหารโรงเรียนควรได้กำหนดช่วงเวลาที่แน่นอน เช่น ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ในส่วนวิธีการสำรวจและประเมินตนเองนั้น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการรับฟังข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงานและการสังเกตตนเองจากการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นไปตามแนวทาง

ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534: 13) ได้เสนอแนะไว้ว่า ในการสำรวจตนเองและประเมินตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนอาจใช้วิธีการรับฟังข้อติชม ข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมงานและการสังเกตวิธีการปฏิบัติงานของตนเอง แล้วนำไปปฏิบัติและแก้ไขอย่างจริงจัง ผู้วิจัยเห็นว่า ในการสำรวจและประเมินตนเองนั้นผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการรับฟังข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงานและการสังเกตตนเองจากการปฏิบัติงาน อาจเนื่องด้วยเป็นวิธีที่ง่ายในการปฏิบัติและสามารถใช้ได้ในทุกโอกาสตลอดเวลา แต่น่าจะมีข้อจำกัดในการที่จะสำรวจและประเมินตนเองให้ครอบคลุมในทุกๆด้าน วิธีการสำรวจและประเมินตนเองที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและครอบคลุมในทุกๆด้านมากขึ้น ก็คือ การใช้แบบสำรวจ แต่จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนใช้แบบสำรวจน้อย อาจเนื่องด้วยขาดแบบสำรวจ ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยการใช้แบบประเมินผลการปฏิบัติงานต่างๆ ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้บริหารและการบริหารงาน ในส่วนสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรได้กำหนดนโยบายสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนได้สำรวจและประเมินตนเอง โดยจัดทำแบบสำรวจสำเร็จต่างๆ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้นำไปใช้

การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2537: 37) ที่กำหนดไว้ว่า การศึกษาเอกสารทางวิชาการเป็นวิธีการพัฒนาตนเองวิธีหนึ่งสำหรับผู้บังคับบัญชาที่นำไปสู่ความสำเร็จ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536ก : 2) ที่ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนวิธีหนึ่ง ก็คือ การศึกษาคู่มือการปฏิบัติงานที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จัดทำขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน อาจเนื่องด้วยเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่จัดทำโดยหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้มีความรู้ทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามนโยบายและแนวทางที่ได้กำหนด ปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาได้รับจัดสรรเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานจากหน่วยงานในระดับต่างๆอยู่แล้ว ดังนั้น จึงเป็นการง่ายและสะดวกที่ผู้บริหารโรงเรียนจะพัฒนาตนเองด้วยวิธีนี้เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ และจากผลการวิจัยยังพบว่า ส่วนใหญ่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาได้ศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมและได้รับจัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนมีอยู่แล้ว สะดวกต่อการศึกษา ประหยัดค่าใช้จ่ายและส่วนใหญ่หน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางได้จัดทำอยู่แล้ว ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531: 31) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การจัดทำเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานหน่วยงานระดับกรมสามารถจัดทำได้ดีกว่า เพราะมีผู้เชี่ยวชาญการจัดทำและประหยัดกว่า ในการสนับสนุนการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติ

งาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมโดยจัดหาหรือจัดทำเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงานจัดสรรแก่โรงเรียนเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงาน เป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานต่างๆ ถูกต้องตามขั้นตอนมากขึ้น

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองด้วยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ซึ่งตรงกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2537: 37) ที่ได้กำหนดแนวคิดไว้ว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมหรือองค์กรต่างๆ เป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร ผู้วิจัยเห็นว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ เป็นวิธีการพัฒนาตนเองที่ส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ส่งเสริมความรู้ใหม่ๆ ซึ่ง บอยเดลล์ (2533: 124-125) กล่าวไว้ว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคม หรือองค์กรทางวิชาชีพ เป็นวิธีการส่งเสริมการพัฒนาตนเองได้อย่างดีเยี่ยม เพราะจะทำให้มีโอกาสติดต่อกับผู้ที่มีความสนใจประเภทเดียวกัน นอกจากนี้ สมาคมส่วนใหญ่มักผลิต สิ่งพิมพ์ วารสารและข่าวสารเผยแพร่เป็นประจำ นับว่าเป็นแหล่งการติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆ ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพนั้น จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ร่วมงานและกิจกรรมต่างๆ ที่องค์กรวิชาชีพได้จัดขึ้น ซึ่งตรงกับแนวคิดการพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ ซึ่ง คुरुสภา(2540: 1)ได้กำหนดไว้ว่า คุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารมืออาชีพ คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และพวงรัตน์ วิเวกานนท์ (2538: 26) ที่กล่าวว่า ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพนั้น ทำให้สมาชิกมีโอกาสร่วมประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ ผู้วิจัยเห็นว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพเป็นโอกาสอันดีที่ผู้บริหารโรงเรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การร่วมประชุมสัมมนา การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมวิชาชีพเดียวกัน แต่จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพในระดับประเทศยังมีน้อย อาจเนื่องด้วยการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพไม่ต่อเนื่อง และเห็นว่าได้รับประโยชน์น้อย ดังนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรได้ดำเนินการให้การสนับสนุน ส่งเสริม องค์กรวิชาชีพในระดับต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางวิชาการและเพิ่มบทบาทในการพัฒนาผู้บริหาร พร้อมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงานและส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพในระดับต่างๆ และเข้าร่วมกิจกรรมที่องค์กรวิชาชีพได้จัดขึ้น

การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ซึ่งตรงตามแนวคิดของ ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2529: 88) ที่ได้กำหนดแนวคิดไว้ว่า การรับฟังข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อให้ตนเองมีความรอบรู้ ทันเหตุการณ์ เป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตนเองด้วยแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอและได้แสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหาร ซึ่งตรงกับแนวความคิดของ กุรุสภา (2540: 19) ที่ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า เพื่อความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันโลก ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงในโลกในทุกๆ ด้าน อย่างทันเหตุการณ์และผู้บริหารที่มีคุณภาพจะต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหาร นำข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนางานและผู้ร่วมงาน ผู้วิจัยเห็นว่า จากการที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนและแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารอยู่แล้ว วิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมให้การแสวงหาข้อมูลข่าวสารมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและการพัฒนางานเพิ่มมากขึ้น ก็คือการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเพื่อการวิเคราะห์และใช้เป็นข้อมูลประกอบการบริหาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนและการตัดสินใจในการบริหารงานได้ทันต่อเหตุการณ์ ดังนั้น จึงเห็นควรที่ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหาร โดยอาจเก็บรวบรวมในรูปแบบของเอกสาร ในข้อมูลประเภทต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านวิชาชีพ เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์ใช้เพื่อการปฏิบัติงานต่อไป

การศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ ซึ่งการที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้การศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการนั้น อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รุ่ง เจริญจิต (2534: 58 - 60) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า อาจเกิดจากสาเหตุ ขาดแหล่งวิทยากร ขาดผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำปรึกษา ขาดความเข้าใจ และทักษะการจัดทำเอกสารรายงานผลงาน ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ เป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนสู่ความเป็นนักคิด นักพัฒนาการบริหาร ซึ่งธีระชัย ปุระณะโชติ (2532: 1) กล่าวไว้ว่า ข้าราชการครูที่ดีควรแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ๆ เพื่อให้มีความรู้ที่ทันสมัย ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การศึกษาค้นคว้าวิจัย การจัดทำผลงานทางวิชาการ เป็นวิธีการหนึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ข้าราชการครูพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (ม.ป.ป.: 29) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ

ในการบริหารทักษะการเขียนรายงานทางวิชาการหรือรายงานกรณีศึกษา จัดเป็นทักษะที่สำคัญอันจะนำไปสู่การเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ การที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ น่าจะมีสาเหตุมาจากขาดแหล่งวิทยาการเพื่อการศึกษาค้นคว้า ซึ่งจะมีอยู่เฉพาะในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาค้นคว้า และการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำผลงานทางวิชาการจึงเห็นเป็นเรื่องยากอีกทั้งการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษามีหลายระดับ ภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการปฏิบัติงานมีมากขึ้นจึงอาจไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ ในส่วนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรได้สนับสนุนแหล่งวิทยาการต่าง ๆ การเสริมความรู้ด้านการจัดทำผลงานทางวิชาการ พร้อมทั้งการนำเสนอผลงานทางวิชาการออกเผยแพร่เพื่อสร้างความภูมิใจเจ้าของผลงานเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการเพิ่มขึ้น

การศึกษาต่อ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรถนพ จินะวัฒน์ (2539: 199) ที่พบว่า การพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาที่ได้ปฏิบัติน้อย ได้แก่ การศึกษาต่อเพื่อรับปริญญา การที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อ อาจเนื่องด้วย ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ามีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูกำหนดคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งไว้ คือ มีวุฒิปริญญาตรีทางการศึกษาหรือปริญญาตรีวิชาชีพอื่นที่เทียบเท่าไม่ต่ำกว่า การที่จะศึกษาต่อที่สูงกว่าระดับปริญญาตรียังขึ้นอยู่กับ การสอบเข้าศึกษาต่อได้และความพร้อมเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อ การไปศึกษาต่อจึงขึ้นอยู่กับความพร้อมในหลาย ๆ ด้านและความต้องการส่วนตัวเป็นสำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาต่อเป็นการพัฒนาตนเองให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านส่วนตัวและการทำงาน ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีอยู่แล้ว ดังนั้นถ้าจะศึกษาต่อคงต้องศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกโดยเน้นสาขาวิชาการ การศึกษา โดยเฉพาะภาคนอกเวลาไม่ใช้เวลาราชการและการศึกษาทางไกล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนศึกษาภาคนอกเวลาไม่ใช้เวลาราชการเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการสนับสนุนของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรกำหนดนโยบายสนับสนุน การศึกษาต่อและประสานงานร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อจัดระบบการศึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียนให้ชัดเจนขึ้น

การศึกษาดูงาน จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองด้วยการไปศึกษาดูงาน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สมพงษ์ เกษมสิน (2526: 191) และสิริ

เทศประสิทธิ์ (2529: 36) ที่กล่าวว่า วิธีการพัฒนาตนเองของผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารนั้นสามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยการไปศึกษาดูงาน ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตนเองด้วยการไปศึกษาดูงานนั้น มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาตนเองสำหรับผู้บริหาร เพื่อการได้รับประสบการณ์และแนวคิดในการปฏิบัติงาน ซึ่งสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (ม.ป.ป.: 42) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร โดยการออกไปเยี่ยมชมการทำงานจริง เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ได้เรียนรู้การผสมผสานหลักวิชาการกับการปฏิบัติจริง เป็นจุดกระตุ้นให้มีความคิดริเริ่มที่จะแก้ไขการพัฒนางานบริหารในขั้นตอนการไปศึกษาดูงานนั้น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้กำหนดวัตถุประสงค์การไปศึกษาดูงานและประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532: 91) ที่ได้แนะนำว่า การไปศึกษาดูงานจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีการประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงาน จะช่วยให้การไปศึกษาดูงานได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยเห็นว่า การไปศึกษาดูงานนั้นการวางแผนการไปศึกษาดูงานโดยกำหนดขั้นตอนการไปศึกษาดูงานในขั้นตอนต่างๆเป็นเรื่องสำคัญ การได้วางแผนและกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องดำเนินการในการศึกษาดูงานเป็นอย่างดี รวมทั้งการแจ้งวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแก่หน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงานทราบล่วงหน้าจะช่วยให้การศึกษาดูงานจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ในการไปศึกษาดูงาน อาจต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าผู้บริหารโรงเรียนควรได้ไปศึกษาดูงานในวันหยุดหรือช่วงปิดเทอม เพราะจะช่วยให้ผู้ไปศึกษาดูงานและหน่วยงานที่ผู้บริหารจะไปศึกษาดูงานโดยเฉพาะโรงเรียนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ อย่างเต็มที่ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การเข้ารับการฝึกอบรม จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาตนเองด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมนอกเหนือจากหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้ ตรงกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534: 13) และพจน์ เพชรบุรณิน (2528: 23) ที่ได้กำหนดไว้ว่า ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนเองในระหว่างการทำงานได้ด้วยการเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตนเองด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมที่หน่วยงานต่างๆ ได้จัดขึ้น จะช่วยให้ได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งตรงกับแนวคิดของ วิจิตร อวาทะกุล (2540: 72) ที่กล่าวว่า การเข้ารับการฝึกอบรมวิชาต่างๆ ตรงตามที่ตนเองสนใจหรือเกี่ยวข้องกับการทำงาน เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ ความเจริญก้าวหน้า ในการเข้ารับการฝึกอบรม พบว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมที่จัดฝึกอบรมโดยโรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาตนเองด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมของผู้บริหารโรงเรียน

นั้นจะเป็นลักษณะการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะในหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนการเข้ารับการฝึกอบรมในหน่วยงานภาครัฐสังกัดอื่นและหน่วยงานภาคเอกชนยังมีน้อย ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมในหน่วยงานภาครัฐสังกัดอื่นและหน่วยงานภาคเอกชนต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ยังมีการอบรมอีกรูปแบบหนึ่งที่จะสนองต่อการพัฒนาตนเองเป็นอย่างดี คือ การใช้วิธีการอบรมทางไกล ซึ่งเป็นการฝึกอบรมโดยใช้เอกสารฝึกอบรม ผู้บริหารสามารถฝึกอบรมตนเองได้ที่โรงเรียนและเป็นไปตามนโยบายแผนพัฒนาข้าราชการครูของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2538: 63) กำหนดไว้ว่า วิธีการฝึกอบรมข้าราชการครูจะดำเนินการในรูปแบบทางไกลด้วย ซึ่งวิธีนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะสามารถพัฒนาตนเองได้โดยไม่เสียเวลาในการปฏิบัติงาน

การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ กรมวิชาการ (2539: 10) ที่กล่าวถึงว่า ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนากับหน่วยงานต่างๆ ในการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาที่จัดดำเนินการโดยโรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาที่จัดโดยหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นส่วนใหญ่ และได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาในหน่วยงานทางการศึกษาภาครัฐสังกัดอื่นๆ และหน่วยงานทางการศึกษาเอกชนเป็นส่วนน้อย อาจเนื่องด้วยหน่วยงานดังกล่าวจัดประชุมสัมมนาน้อยครั้งหรือเวลาและโอกาสของผู้บริหารโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมประชุมสัมมนา แต่เนื่องจากการเข้าร่วมการประชุมสัมมนาส่วนใหญ่เป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างกลุ่มบุคคล การหาโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนากับกลุ่มบุคคลในหน่วยงานต่างสังกัดให้มากขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานในระดับอุดมศึกษาซึ่งจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการบ่อยครั้ง จะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ และแนวคิดใหม่ๆ เพื่อการแก้ไขและพัฒนาที่หลากหลายมากขึ้น

การพัฒนาตนเองในลักษณะอื่นๆ จากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองด้วยวิธีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นแบบกันเองกับผู้บริหารอื่น และการพบปะสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ บุญทิวา บุญยะประภัสร์ (2537: 54) ที่กำหนดแนวทางไว้ว่า บทบาทของผู้บังคับบัญชาในกลุ่มผู้บังคับบัญชาด้วยกัน บทบาทหนึ่งก็คือ การร่วมกันทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและ

ความคิดเห็นต่อกัน และ ภิญญู สาทร (2526: 273) ที่กล่าวว่า การฝึกฝนตนเองของ ผู้บริหารวิธีการหนึ่งก็คือ การพบปะสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียน อื่น และผู้ทรงคุณวุฒิ มีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี การที่ผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสามารถ ทำงานมีประสิทธิภาพ จะเกิดการเปรียบเทียบและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง การได้พูดคุยสนทนาแบบกันเอง หรือการสนทนาในเชิงวิชาการ การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการ จะช่วยให้เกิด แนวคิดที่นอกเหนือจากที่กระทำอยู่แล้ว การได้พบปะสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งถือได้ว่าเป็น ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาหรืออาชีพต่างๆ จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนได้มี โอกาส แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเองและ การบริหารงาน รวมทั้งการขอคำปรึกษา หรือคำแนะนำต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละด้าน จะเป็นวิธีการพัฒนาตนเองวิธีหนึ่งที่จะช่วยประหยัดเวลาในการแสวงหาความรู้

ปัญหาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ได้ดังนี้

ปัญหาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน จากการวิจัยพบว่า ในการพัฒนา ตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ การศึกษาต่อและการศึกษาดูงาน ปัญหาเดียวกัน ปัญหาคือ การขาดงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไม่พอเพียง จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึง การพัฒนาตนเองนั้นบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือ แนะนำและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ซึ่งไม่มีงบประมาณมาสนับสนุน ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วยตนเองในการดำเนินการ จึงมีผลต่อผู้บริหารโรงเรียนเป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาตนเองด้วยวิธีการเหล่านี้เป็นไปอย่างไม่ได้เต็มที่หรือบางครั้งไม่ได้พัฒนาตนเอง ด้วยวิธีการนี้ ผลการวิจัยจึงพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้า และจัดทำผลงานทางวิชาการ และการศึกษาต่อเป็นส่วนน้อย ส่วนปัญหาที่พบจากการ พัฒนาตนเองด้วยการสำรวจและประเมินตนเอง การศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน การเข้ารับ การฝึกอบรม และการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ มีปัญหาส่วนใหญ่เป็นไปใน ลักษณะเดียวกัน คือ เวลาและโอกาสไม่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการดังกล่าวได้อย่าง ต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุรพาทิศ พลอยสุวรรณ (2539: 209) ที่พบว่า การฝึกอบรมระหว่างประจำการและการพัฒนาในรูปแบบอื่นๆ ปัญหาที่สำคัญคือ การพัฒนา มีลักษณะแบบไม่ต่อเนื่อง จากปัญหาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาตนเองเป็นเรื่องสำคัญต้องใช้ เวลาและความตั้งใจจริงในการพัฒนา การขาดความตั้งใจจริง การไม่มีเวลาและโอกาสเนื่อง ด้วยตนเองขาดความพร้อม ขาดการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและหน่วยงาน

รวมทั้งการขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการต่างๆจึงส่งผลให้พัฒนาตนเองได้อย่างไม่เต็มที่และไม่ต่อเนื่อง ซึ่งพจนี เพชรบุรณิน (2528: 30) กล่าวว่า เวลาและโอกาสเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองเพราะในการพัฒนาตนเองต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันตลอดเวลา เพื่อให้การพัฒนาตนเองเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นไปด้วยดี อีกปัจจัยหนึ่งคือ แหล่งวิทยาการ การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมถ้าหากอยู่ใกล้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีการจัดฝึกอบรมหรือประชุมสัมมนาบ่อยๆ โอกาสที่จะพัฒนาตนเองก็จะทำได้ง่ายและสะดวก อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบจากการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน อาจแก้ไขได้ด้วยตัวของผู้บริหารโรงเรียนเอง ผู้บริหารควรได้คำนึงถึงความจำเป็นในการพัฒนาและยอมรับในข้อบกพร่องของตนเองที่ต้องปรับปรุงแก้ไข แล้วเลือกวิธีการที่จะพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับตนเองให้มากที่สุดโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับและปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า ประโยชน์ที่ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับจากการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่างๆ ในแต่ละวิธี คือ ได้รับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ด้านการบริหารและด้านวิชาการเพิ่มขึ้น เป็นส่วนใหญ่ และได้รับประโยชน์ในระดับมากในทุกวิธี ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะสามารถเลือกใช้วิธีการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามความเหมาะสมกับตนเอง ในส่วนหน่วยงานต้นสังกัดควรมีการสนับสนุนการพัฒนาตนเองของผู้บริหารในด้านต่างๆ เช่น การจัดแหล่งวิทยาการเพื่อการศึกษา ค้นคว้า การสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มเติม การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาตนเองและที่สำคัญหน่วยงานจะต้องให้การเสริมแรงให้ผู้บริหารดำเนินการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ดังนั้น ในการพัฒนาตนเอง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความตั้งใจและจริงจังในการพัฒนา ควรได้กำหนดวิธีการพัฒนาตนเองให้เหมาะสม ความต้องการ แล้วดำเนินการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือหน่วยงานในระดับต่างๆ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนเป็นไปได้อย่างดียิ่งขึ้น ซึ่ง ชงชัย สันติวงษ์ (2533: 358) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารต่างๆ ทุกคนจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ในสภาพของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทันนั้น ตนจะต้องรู้จักปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา องค์กรควรจะต้องสนับสนุนให้มีการพัฒนาตนเองดังกล่าว แต่การที่จะได้ผลดีออกมาเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การพยายามเป็นส่วนตัวของผู้บริหาร ทุกคนที่จะต้องรู้จักพัฒนาตนเองด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ควรได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้
  - 1.1 ควรส่งเสริมการสำรวจและประเมินตนเองของผู้บริหารโรงเรียนด้วยการกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ผู้บริหารโรงเรียนทำการสำรวจและประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง และจัดทำแบบสำรวจตนเองให้ผู้บริหารได้นำไปใช้
  - 1.2 ควรส่งเสริมการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน ด้วยการจัดหาหรือจัดทำเอกสารทางวิชาการและคู่มือการปฏิบัติงานที่จำเป็นและครอบคลุมงานในหน้าที่แล้วจัดสรรให้โรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอ
  - 1.3 ควรส่งเสริมการแสวงหาข้อมูลข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียน โดยเน้นการติดตามข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน การรวบรวมข้อมูลข่าวสารเพื่อการวิเคราะห์เป็นข้อมูลในการบริหารงานได้
  - 1.4 ควรส่งเสริมการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรทางวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียน โดยสนับสนุนให้องค์กรวิชาชีพได้จัดกิจกรรมทางวิชาการและมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน
  - 1.5 ควรกำหนดนโยบายให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้าและจัดทำผลงานทางวิชาการ ด้วยการให้ความรู้และทักษะในการจัดทำผลงานทางวิชาการ จัดแหล่งวิทยาการเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และสนับสนุนการจัดทำเอกสารเผยแพร่ผลงาน
  - 1.6 ควรกำหนดนโยบายให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยเน้นการศึกษาต่อสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาคนอกเวลาไม่ใช้เวลาราชการและการศึกษาทางไกล
  - 1.7 ควรส่งเสริมการไปศึกษาดูงานของผู้บริหารโรงเรียน ด้วยการให้ความรู้ในขั้นตอนการไปศึกษาดูงานที่สามารถได้รับประโยชน์สูงสุด การให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงานที่ควรไปศึกษาดูงาน และการช่วยประสานงาน
  - 1.8 ควรส่งเสริมการเข้ารับการฝึกอบรมนอกเหนือจากหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้ เน้นการอบรมทางไกลโดยการใช้เอกสารและสื่อทางไกลช่วยเสริม ที่ผู้บริหารสามารถปฏิบัติได้ที่โรงเรียน
  - 1.9 ควรสนับสนุนการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่จัดประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องและการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่จัดประชุมสัมมนา เปิดโอกาสให้ผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าร่วมประชุมสัมมนามากขึ้น

2. ปัญหาการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากขาดงบประมาณในการดำเนินการ เวลาและโอกาสไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน และ เปิดโอกาสให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเอง เช่น การส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการที่ผู้บริหารสามารถปฏิบัติได้ในโรงเรียน การพัฒนาตนเองนอกสถานที่ถือว่าไปราชการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำมาพิจารณากำหนดนโยบายการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป

2. ควรมีการวิจัยความต้องการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนได้ตรงกับความต้องการ

3. ควรมีการวิจัยหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับตัวผู้บริหารโรงเรียนเองและลักษณะงานที่ปฏิบัติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย